

Mamak'ta Yaşayan Kadınların Gündelik Hayatlarına Dair Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Tuzluçayır Örneği

KEİG

kadın emeği ve istihdamı girişimi
women's labor and employment initiative

**MAMAK'TA YAŞAYAN KADINLARIN
GÜNDELİK HAYATLARINA DAİR SORUNLAR
VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ:
TUZLUÇAYIR ÖRNEĞİ**

KEİG

kadın emeği ve istihdamı girişimi
women's labor and employment initiative

KEİG Yayınları Dizisi: Araştırma
MAMAK'TA YAŞAYAN KADINLARIN GÜNDELİK HAYATLARINA DAİR
SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: TUZLUÇAYIR ÖRNEĞİ

Hazırlayan: KEİG Platformu ve KEİD ortak yayınıdır
Birinci Basım: Eylül 2015
Bu yayından kaynak göstermek kaydıyla yararlanılabilir.
Bu kitap, İsveç Hükümeti desteği ile yayımlanmıştır.

Kapak / İç tasarım: Güneş Resul
Grafik Uygulama: Selgin Zırlı Kaplan

KEİG PLATFORMU
Sekreteryası: Kadınlarla Dayanışma Vakfı
Kamer Hatun Mah. Hammalbaşı Cad. No.22/13 Beyoğlu - İstanbul
Tel/Faks: 0212 251 58 50
e-posta: iletisim@keig.org
web: www.keig.org

Kadın Eğitim ve İstihdam Derneği (KEİD)
General Zeki Doğan Mah. Dereboyu Cad.
505. Sok. No:2/2 Tuzluçayır/Ankara
Tel: 312 365 56 65

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
Kadın Eğitim ve İstihdam Derneği (KEİD) Hakkında	6
Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi Platformu (KEİG) Hakkında	7
1. GİRİŞ	9
2. ANKET SONUÇLARI	12
2.1 Demografik Bilgiler	12
2.2. Kentsel Haklar: Ulaşım, Sosyal, Kültürel ve Sportif Faaliyetler	13
2.3. Şiddet	16
2.4. İstihdam ve Çocuk, Yaşlı/Hasta Bakımı	21
3. TALEPLER	30
Kaynakça	34
Ek. 1 Kadına Yönelik Şiddete Dair Alınan Önlemler	35

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 Ankete katılan kadınların yaş dağılımı	12
Şekil 2 Katılımcıların çocukları ile ilgili veriler	13
Şekil 3 Ev ve iş dışındaki aktiviteler	15
Şekil 4 Katılımcıların, ulaşım ile ilgili karşılaştıkları sorunlar	15
Şekil 5 Katılımcıların, güvenlikleri ile ilgili karşılaştıkları sorunlar	19
Şekil 6 İstihdama Katılım	23
Şekil 7 Katılımcıların, çocuk bakımı ile ilgili karşılaştıkları sorunlar	25
Şekil 8 Mahallede bulunan kreş/anaokulu	25
Şekil 9 Katılımcıların, yaşlı/hasta bakımı ile ilgili karşılaştıkları sorunlar	26
Şekil 10 Katılımcıların, çocuklarına kim bakıyor?	26
Şekil 11 Evden parça başı iş yapan kadınların oranı.	27
Şekil 12 Katılımcıların çalışmama nedenleri	28
Şekil 13 Katılımcıların çalışma hayatından ayrılma nedenleri	28

ÖNSÖZ

Cinsiyet eşitsizliği tüm dünyada yaygın bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eşitsizlikle mücadele hayatın en küçük alanlarından başlayarak yapısal dönüşümleri de beraberinde getirir. Kadınların gündelik hayat ile temasında, yaşadıkları yerlerde onlara sunulan hizmetlerin önemi büyüktür. Çünkü bu hizmetlerin yetersiz oluşu kadınların ağır ve karşılıksız bir çalışma yükü altına girmelerine neden olmakta, hayatlarını zorlaştırmaktadır.

Yerelde en büyük hizmet sağlayıcı belediyelerdir ve belediyelerin hizmet anlayışı ve sundukları olanaklar kadınların hayatın farklı alanlarına katılmalarında çok önemli bir etkiye sahiptir. Bu nedenle, uzun yıllardır Mamak ilçesinde faaliyet gösteren derneğimiz Kadın Eğitim ve İstihdam Derneği (KEİD) ve içinde yer aldığı Kadın Emegi ve İstihdamı Girişimi (KEİG) Platformu olarak Tuzluçayır'da yaşayan kadınların yerel hizmetler çerçevesinde yaşadıkları sorunları ortaya koyan bir araştırma gerçekleştirdik. Elinizdeki rapor, bu araştırmanın sonuçlarını tartışırken, çözüm önerileri de sunmaktadır. Biliyoruz ki belediyeler ile alanın bilgisi taşıyan sivil toplum örgütlerinin birlikte hareket etmesi, kadınların yaşamlarını iyileştirmede ve kolaylaştırmada büyük bir anlam ifade etmektedir.

Kadın Eğitim ve İstihdam Derneği (KEİD) Hakkında

Kadın Eğitim ve İstihdam Derneği, kadınların insana yakışır çalışma olanaklarına ulaşmalarının önündeki engelleri kaldırmaya, eve içindeki ve dışındaki cinsiyetçi iş bölümünü dönüştürmeye yönelik çalışmalar yürüten bir kadın örgütüdür. Bu çalışmaları yürütürken kadın dayanışmasını temel alır. KEİD, 2005 yılından beri Mamak İlçesi'nde faaliyet göstermektedir.

Derneğimiz amaçları ve yürüttüğü faaliyetler şu şekilde sıralanabilir: Kadınların iş ve meslek becerilerinin geliştirilmesini sağlamak; kadınlar için iş bulma ve kurma olanaklarının geliştirilmesi, kolaylaştırılması için yardımcı olmak; kadınlara, kurdukları veya kuracakları işlerde danışmanlık sağlamak; iş becerilerinin ve iş alanlarındaki ürünlerin pazarlanması, pazarlama yöntemlerinin geliştirilmesi için gerekli alt yapıların hazırlanmasına katkı sunmak; kadınların istihdamını kolaylaştırmak, bu konuyla ilgili araştırmalar yapmak ve yapılan araştırmaları değerlendirmek; kadınların istihdama katılmalarının önündeki engelleri kaldırmak için çalışmalar yapmak; kadınların, yaşadıkları yerlerle ilgili problemlerine kadınlarla birlikte çözümler üretmek; kadınları ve kadın dayanışmasını güçlendirici faaliyetler gerçekleştirmek.

Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi Platformu (KEİG) Hakkında

Kadın emeği ve istihdamı konusu, kadına karşı ayrımcılığın en yaygın olduğu alanlardan biri olmasına rağmen yakın zamana kadar ne Türkiye'nin ne de kadın örgütlerinin gündemine yeterince girmişti. Bu alandaki boşluğu doldurmak için 2 Nisan 2006 tarihinde Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi (KEİG) kuruldu. 24 Şubat 2007 tarihinde KEİG ülke çapında kadın örgütleri ve konuyla ilgili tarafların katıldığı Kadın Emeği ve İstihdamı Toplantısı'nı düzenledi. Konferanstan sonra KEİG, kadın örgütlerinin üye olduğu bir platforma dönüştü.

KEİG Platformu; emek, kadına yönelik erkek şiddeti, kadınların politik katılımı gibi cinsiyet eşitliğinin farklı alanlarında faaliyet gösteren 16 ilden 32 kadın örgütünün bir araya geldiği bir Platformdur. Temel olarak, kadın emeği ve istihdamı alanında bilgi üretir ve çalışmalar yapar. Hedefi, kadınların çalışma yaşamında güvenceli ve sürekli bir yer edinmesi, iyi çalışma koşulları ve yeterli gelir sağlayan işlere sahip olması için bu alandaki politikaları etkilemek ve yeni politikalar oluşturmaktır. Bu politikaları oluştururken kadının ev içinde ücretsiz olarak yaptığı işlerin görünürleşmesine ve ev içinde ve dışında cinsiyete dayalı iş bölümünün aşınmasına yönelik bakış açısını belirler.

MAMAK'TA YAŞAYAN KADINLARIN GÜNDELİK
HAYATLARINA DAİR SORUNLAR VE ÇÖZÜM
ÖNERİLERİ: TUZLUÇAYIR ÖRNEĞİ

1. GİRİŞ¹

Yerel yönetimler kentte yaşayan herkesin yaşamını etkileyen faaliyetler gösterir, hizmetler sunar, politikalar oluşturur. Temmuz 2014'te çıkarılan Büyükşehir Kanunu 7. Maddesi gereği, belediyelere kadınlara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak konusunda yetki ve sorumluluk vermiştir. Ancak nüfusun yarısını oluşturmasına rağmen, kadınlar kentin sunduğu ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel haklardan eşit olarak faydalanmamaktadır. Aynı şekilde trans bireyler, çocuklar, engelliler gibi gruplar da bu eşitsizlikleri yaşamaktadır. Oysa ki Birleşmiş Milletler'in tanımladığı ve uluslararası kabul gören tanıma göre kadınlar kentteki istihdam olanaklarına, sağlık, eğitim, sosyal hizmetlere, ulaşım, konut, güvenlik gibi kentsel hizmetlere kaliteli, kapsamlı ve erkeklerle eşit bir şekilde ulaşmalıdır. Ayrıca kentsel güvenlik kapsamında şiddete uğradıklarında kendilerini güvence altına alacak mekanizmalara da erişebilmelidirler. Alkan, yerel hizmetlerin kadınlar için neden bu kadar önem taşıdığı sorusunu iki temelde cevaplandırır. İlki yerel hizmetlerin eksikliği ve azlığının kadınlara karşılıksız ve ağır bir çalışma yükü yaratmasıdır. Kreş ve kadın sığınaklarının yokluğu, sokakların çamurlu oluşu, toplu taşıma araçlarının saatleri, durakların yeri, karanlık sokaklar, içme suyu eksikliği, elektrik hizmetinin düzenli alınmaması, çöplerin sokaklardan toplanmaması, mahalle pazarlarının olmaması gibi gündelik hayatın parçası olan örnek durumlar kadınların yaşamında büyük zorluklar ve iş yükü yaratmaktadır. Bir yandan da kamusal olarak verilmesi gereken bu hizmetlerin kadınlar tarafından karşılıksız yapılıyor oluşu kamu hizmetlerine yapılan yatırımların az ve eksik olmasını da beraberinde getirir. (Alkan 2004; KEİG 2015)

Belediyeler, toplumsal cinsiyet rollerinin yarattığı eşitsizlikler nedeniyle kadınların hane içi sorumlulukları ve aile bireylerinin bakımı, ulaşım gibi gündelik gereksinimlerine acil çözümler getirirken; geleneksel cinsiyet rollerini dönüştürerek kadınların

¹ Araştırmanın anketlerini yapan Devrim Esenyel ve Arzu Kelleci'ye, çıkan sonuçları değerlendirerek raporlaştıran Zuhul Esra Bilir'e ve katkı sunan tüm üyelerimize teşekkür ediyoruz.

birey olarak güçlenmelerini sağlamak için cinsiyetçi işbölümü ve kurumsallaşmış cinsiyet ayrımcılıklarını ortadan kaldıracak politikalar ve stratejiler üretmekle sorumludur. (Sumbas, 2013) Yerel düzeyde verilen tüm bu hizmetlerde cinsiyet eşitliğinin sağlanması için yerel yönetimlerin planlama ve karar alma süreçlerine kadınların katılımı sağlanmalıdır. Kadınların yaşantılarındaki sorunların, eksiklerin ve yoksunlukların bilgisini ve deneyimini aktaracak kadınların varlığı hem karar süreçlerine toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısını dâhil edilmesini sağlar hem de kadın kuruluşları arasında diyalog ve işbirliği alanlarının geliştirilmesine katkı sunar. (Alkan, 2015)

Kadınların yerel yönetimlerin planlama ve karar alma süreçlerine katılım sağlayarak karar alma mekanizmalarında eşit temsil talebi her şeyden önce anayasal bir haktır. Yerel ve ulusal düzeyde temsil; sayısal ve biçimsel olmanın ötesinde kadınların kendi gereksinimlerini ortaya koymasını, bu gereksinimlerin giderilmesi için geliştirilecek politikaların oluşturulmasını gerektirir.

Yukarıda sıralanan tüm nedenlerden ötürü Kadın Eğitim ve İstihdam Derneği (KEİD) ve 30 kadın örgütü ile birlikte içinde yer aldığı Kadın Emegi ve İstihdamı Girişimi (KEİG) Platformu, yerel yönetimlerin hem cinsiyetler açısından var olan bu eşitsiz koşullar içinde kadınların gündelik yaşamlarını kolaylaştıracak faaliyetler yürütmesini hem de tüm politika ve faaliyetlerin cinsiyet eşitsizliğini önlemeye yönelik bir perspektifle oluşturmasını son derece önemsemektedir. Bu amaçla belediyelerin stratejik planlarını, performans programlarını, faaliyet raporlarını ve bütçelerini kentte yaşayan her grubun ihtiyaçları dikkate alınarak adil bir şekilde hazırlamasını sağlamalarına yönelik sorumluluk almaktadır. Belediyelerin stratejik planlarını toplumsal cinsiyet eşitliğini dikkate alarak, planda yer alan tüm verileri kadın-erkek sayılarına göre düzenleyerek, bütçeyi toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olarak ve katılımcı bir yöntemle hazırlamalarına önem vermektedir. (KEİG, 2015)

KEİD ve KEİG olarak belediyelerin stratejik plan sürecine katılımımızın yasal dayanakları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır: **5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 41. Maddesinde**, belediye başkanının yerel seçimlerden sonraki 6 ay içinde stratejik planı hazırlayıp belediye meclisine sunacağı, planın üniversitelerin, meslek odalarının ve konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşü alınarak hazırlanması gerektiği belirtilmektedir. **Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar**

Hakkında Yönetmelik'in 5. maddesinde de stratejik planlama sürecinde kamu idaresinden yararlananların ve sivil toplum kuruluşlarının katılımlarının sağlanacağı ve katkılarının alınacağı vurgulanmaktadır. Kadınlara yönelik hizmetlerin planlanmasında katılımın önemi **5393 Sayılı Belediye Kanunu m.77'de yapılan düzenleme** ile ayrıca vurgulanmıştır. Yönetim ve Katılım Rehberi'nde vatandaşların ilgili konuda bilgi eksikliğinin bulunması halinde, yönetimin uzmanları görevlendirme ya da geribildirim alma gibi yollarla vatandaşları sürece dâhil etmesi önerilmiştir. (KEİG, 2015)

Kamusal hizmetlerde ve faaliyetlerde toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadele için yerel düzlemde iki aşamalı bir süreç yürütülmelidir. Öncelikle kadınların ve kız çocuklarının kentin alt yapısına dair gerek sosyal gerek mekânsal ihtiyaçlarının doğru şekilde analiz edilebilmesi gerekmektedir. Ardından bu ihtiyaçlar değerlendirilerek kadınlara özel kentsel hizmetlerin kadınlarla birlikte tasarlanması ve toplumsal cinsiyet eşitliği açısından değerlendirilerek sunulmasını sağlamak gerekmektedir.

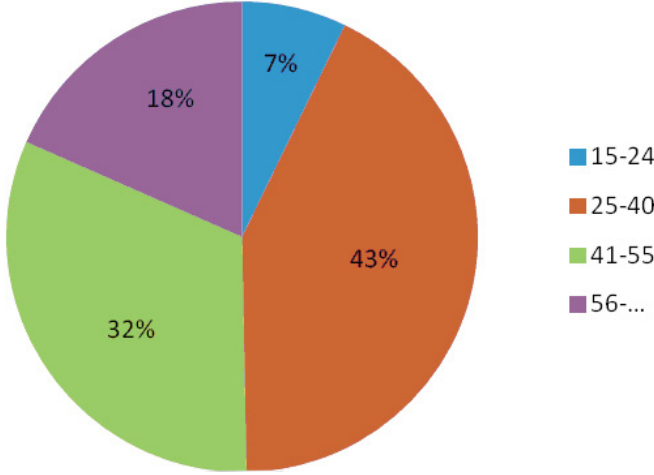
Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) teknik desteği ve İsveç Kalkınma ve İşbirliği Ajansı'nın (SIDA) mali katkılarıyla İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen Kadın Dostu Kentler Projesi'nde de kadın dostu bir kente ulaşmanın birinci adımı kentte yaşayan kadın ve kız çocuklarını tanımaktan, onların ihtiyaçlarını, sorunlarını ve olanaklarını doğru analiz etmekten geçtiği vurgulanmaktadır. Bu adımı takiben de illerde toplumsal cinsiyete duyarlı stratejik planlar ve performans programları hazırlanmasının, il bütçeleri belirlenirken bütçelemenin toplumsal cinsiyete duyarlı yapılmasına dikkat edilmesinin öneminin altı çizilmektedir.

Bu çalışma da yukarıda belirtilen sorumluluklar ve yasal zemine dayanarak KEİG Platformu'nun bir bileşeni olan Kadın Eğitim ve İstihdam Derneği'nin Tuzluçayır'daki kadınların ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik yapılan anket çalışmasının sonuçlarını içermektedir. Anketteki sorularla hedeflenen Tuzluçayır'da yaşayan kadınların gündelik yaşamlarında yüz yüze kaldıkları sorunları ve aksaklıkları ortaya koymaktır. Belirlenen bu eksiklikler doğrultusunda ihtiyaçların ve taleplerin oluşturulması hedeflenmektedir.

2. ANKET SONUÇLARI

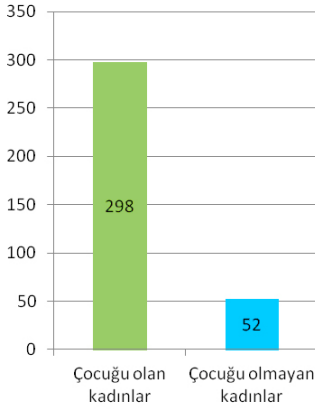
2.1. Demografik Bilgiler

Anket görüşmesi Tuzluçayır'da farklı yaş gruplarından 350 kadınla yapılmıştır. Şekil 1'de de görüldüğü üzere anket katılımcılarının %7'si 15-24 yaş, %43'ü 25-40 yaş,, %32'si 41-55 yaş aralığında, ve %18'i 56 ve üzeri yaştaadır.

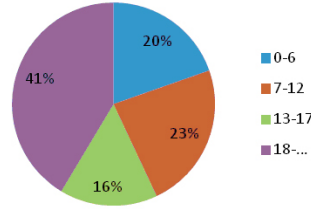

Şekil 1 Ankete katılan kadınların yaş dağılımı

Katılımcıların % 85'inin çocuğu bulunmaktadır (bkz. Şekil 2a). Çocukların yaş dağılımları ise Şekil 2b'de sunulmuştur. Katılımcıların çocuklarının % 41'i 17 yaşından büyüktür; 6 yaşından küçük çocukların oranı % 20, 7-12 yaş arası çocukların oranı % 23 ve 13-17 yaş arası çocukların oranı ise %16'dır. Dolayısıyla çocukların neredeyse % 60'ı 17 yaş ve altındadır.

(a) Katılımcıların çocuklarının olup olmadığı bilgisi

(b) Katılımcıların çocuklarının yaş dağılımı

Şekil 2 Katılımcıların çocukları ile ilgili veriler

Çocuk nüfusunun yüksekliğine karşı hizmetlerin yetersizliği, aşağıda daha ayrıntılı bir şekilde tartışılacağı üzere kadınların özellikle istihdama ve hayatın farklı alanlarına katılmalarının önünde önemli bir engel olarak ortaya çıkmaktadır.

2.2. Kentsel Haklar: Ulaşım, Sosyal, Kültürel ve Sportif Faaliyetler

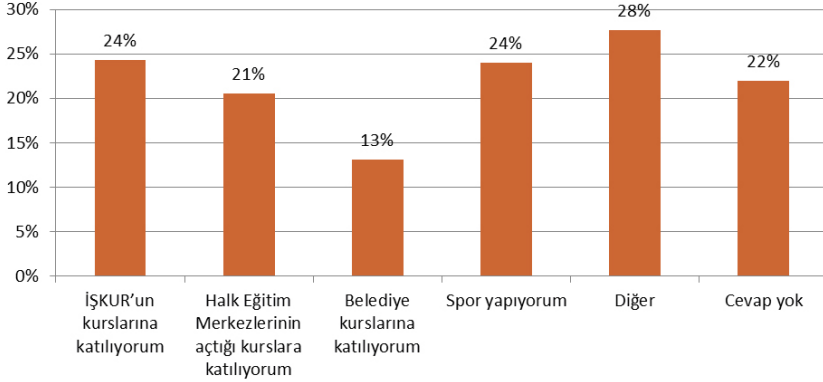
Yasalar karşısında kadın-erkek eşit olabilirken, gündelik hayatta var olan eşitsizliklerin kaynağını anlamak için soyut bir eşitlik hedefinden önce tarafların halen eşit olmayan konumlarda olduklarını kabul eden bir yaklaşım gerekmektedir. Eşit olmayanlara eşitmiş gibi bir yaklaşım, var olan eşitsizlikleri yeniden üretir. Yasa karşısındaki eşitliğin somutlaşması için özel önlemlere ihtiyaç vardır. Bu somutlaşmayı anlamak adına kadınların gündelik hayatlarına daha yakından bakmak gerekmektedir. Toplumsal cinsiyete özgü durumların, özel ve kamusal alanlarda kadınlara ne tür sorunlar, zorluklar, yokluklar yaşattığı, kadınların yasal haklarından yararlanmasını

nicelik ve nitelik bakımından nasıl etkilediği kapsamlı olarak incelenmelidir. Belediyelerin hizmet politikası ve düzenlemelerinin de mevcut eşitsizliği dikkate alan bir bakış açısından gözden geçirilip düzenlenmesi gereklidir. Yukarıda da bahsedildiği gibi bu düzenlemeler için birbirini tamamlayan iki temel yol söz konusudur: Kadınlara ve kız çocuklarına özel kentsel hizmet ve düzenlemeler tasarlamak ve bütün hizmet ve faaliyet alanlarında cinsiyet eşitsizliklerini dikkate almak. (Alkan, 2015)

Kadınlara Özel Kentsel Hizmetler: Toplumdaki cinsiyetçi işbölümü nedeniyle, hane içi faaliyetler (yemek, temizlik, çocuk bakımı, okul, sağlık, alışveriş) ve hane halkının ihtiyaçlarını karşılama kadınların birincil sorumluluğu olarak görülmektedir. Bunun sonucu olarak da geleneksel cinsiyet rolleri gereği kadınların yürüttüğü bu faaliyetlerden doğan ihtiyaçlar da kadınlara özgü ihtiyaçlar gibi düşünülmektedir. Ancak dikkatle bakıldığında bu ihtiyaçların sadece bireysel olarak kadınların ihtiyaçları olmadığı hane halkının ve aslında yerel toplumların ve tüm toplumun ihtiyaçları olduğu görülmektedir. Dolayısıyla özel olarak kadınların ve/ya da kız çocuklarının refahını artırıyor gibi görünen uygulamalar, aslında bütün bir yerel topluluğun ve giderek toplumun refahını, yaşam kalitesini yükseltir.

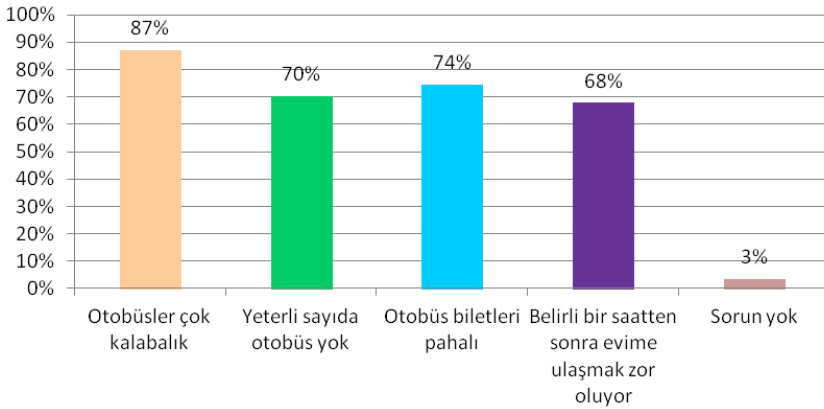
Kadınlara özgü ihtiyaçlar ve hizmetler belirlenirken kadınların gündelik hayattaki pratik ihtiyaçlarını karşılarken birey olarak güçlenmelerini sağlayacak noktalar göz ardı edilmemelidir. Kentsel hizmetleri cinsiyete özgü ihtiyaçları dikkate alarak değerlendirirken; salt kadınların mevcut yaşamlarını kolaylaştıran bir bakış açısıyla mı yetinildiği, yoksa kadınların yaşamlarının, onları güçlendirici bir yönde dönüşmesinin hedeflenip hedeflenmediği de üzerinde durulması önemli noktalardır.

Anket kapsamında, kadınlara ev ve iş dışındaki zamanlarını nasıl geçirdiklerine dair sorular sorulmuştur ve Şekil 3'te görüldüğü gibi kadınların yüzde 45'i İŞKUR ve Halk Eğitim Merkezlerinin kurslarına katıldığını ifade etmiştir. Cevap veren kadınlar arasında belediye hizmetleri kapsamındaki kurslara katılımı ise düşük bir katılım oranı (yüzde13) görülmektedir. Diğer seçeneğindeki cevaplar incelendiğinde; kadınların boş zamanlarında komşu, akraba, arkadaş ziyaretlerine vakit ayırdıkları, memleket/köy ziyaretleri yaptığı, dini sohbet toplantılarına katıldıkları, elişi yaptıkları anlaşılmaktadır.

Şekil 3 Ev ve iş dışındaki aktiviteler

Anket kapsamında, kadınlara, gündelik yaşamlarında en çok hangi konularda sıkıntı yaşadıklarıyla ilgili sorulan sorulara verdikleri cevaplarda öne çıkan ilk başlık ulaşımdır. Bu başlık kapsamında verilen cevaplar incelendiğinde (bkz. Şekil 4); kadınların %87'sinin otobüslerin çok kalabalık olmasından, %70'inin yeterli sayıda otobüs olmamasından ve belirli bir saatten sonra ulaşımın zor olmasından, %74'ünün ise bilet fiyatlarından şikâyetçi oldukları görülmektedir.

Şekil 4 Katılımcıların, ulaşım ile ilgili karşılaştıkları sorunlar

Anket kapsamında görüşülen kadınların gündelik hayatta yaşadıkları diğer zorluklar sorulduğunda; bozuk yollar, kaldırımlar, sokaklardaki ışıklandırmanın yetersizliği, sokakların güvenli olmayışı, parkların sayısının yetersizliği ve parkların güvenlik eksikliği, pazar yerlerinin sayısının yetersiz oluşu ve var olan pazar yerlerinin uzaklığı cevapları öne çıkmaktadır.

Görüldüğü üzere kadınlar yalnızca istihdama katılmayı değil, sosyal hayatın da içinde yer almayı istemektedirler. Bu çerçevede, güvenli/aydınlatılmış sokaklar ve park alanları büyük önem taşımaktadır. Bilindiği gibi mahallelerde parklar kadınların sosyalleştiği önemli kamusal mekanlardır. Ancak Tuzluçayır bölgesinde bu sosyalleşmenin deneyimleneceği park alanlarının azlığının yanı sıra, var olanlarının da güvenlik açısından sıkıntıları kadınları kentin sunduğu imkanları kullanmaktan alıkoymaktadır.

2.3. Şiddet

Kadına yönelik şiddet; Birleşmiş Milletler'in 1993 yılında kabul ettiği Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi'nden yola çıkarak "kamusal ve özel alanda gerçekleşen, kadınların fiziksel, cinsel, duygusal zarar görmesiyle sonuçlanan ya da sonuçlanması olası, her türlü cinsiyet temelli şiddet eylemi veya bu eylemin yapılabildiğine ilişkin tehdit ya da zorlama ve keyfi olarak özgürlüğün kısıtlanması" şeklinde tanımlanmaktadır.² Dünya üzerinde tüm kadınlar ülke, etnik köken, sınıf, din, ekonomik ve sosyal statü gözetmeksizin, toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalma riski ile karşı karşıyadır. Yapılan çalışmalara bakıldığında dünyada yaklaşık her üç kadından birinin fiziksel veya cinsel şiddete uğradığı görülmektedir.

Tüm dünya genelinde önemini koruyan kadına yönelik şiddet, Türkiye'nin de önemli toplumsal meselelerindedir. Başbakanlık'ın verilerine göre Türkiye'de 2014 yılında 281 kadın en yakınlarındaki erkekler tarafından öldürülmüştür. Yalnızca 2015 Temmuz ayında öldürülen kadın sayısı 19'dur.³ Diğer taraftan ölümler dışında kadınlar yoğun bir biçimde fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik şiddet yaşamaktadırlar.

² <http://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women>

³ <http://bianet.org/kadin/bianet/133354-bianet-siddet-taciz-tecavuz-cetelesi-tutuyor>

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından, 2008 yılında Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'ne (HÜNEE) yaptırılan Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nın sonuçlarına göre her on kadından dördünün fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kaldığı ortaya çıkmıştır. 2014 yılında yenilenen "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması", Türkiye'de, ulusal temsil niteliğine sahip ilk ve en kapsamlı şiddet araştırmasıdır. Araştırmanın bulguları Türkiye İstatistik Kurumu tarafından resmi veri olarak kabul edilmektedir. 2014 yılında yayımlanan bu araştırmaya ait en güncel bazı veriler aşağıdaki gibidir. (HÜNEE, 2014)

• Fiziksel şiddet

Ülke genelinde fiziksel şiddete maruz kaldığını belirten evlenmiş kadınların oranı yüzde 36'dır. Başka bir ifadeyle, her 10 kadından yaklaşık 4'ü eşi veya birlikte olduğu erkeğin fiziksel şiddetine maruz kalmıştır. Türkiye genelinde, son 12 ayda eşi veya birlikte olduğu erkeğin fiziksel şiddetine uğramış kadınların oranı yüzde 8'dir.

• Cinsel şiddet

Türkiye genelinde evlenmiş kadınların yüzde 12'si yaşamın herhangi bir döneminde, yüzde 5'i ise son 12 ay içinde cinsel şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Cinsel şiddet içeren davranışlar arasında "kadının istemediği halde korktuğu için cinsel ilişkiye girmesi" en sık ifade edilen cinsel şiddet davranışıdır (yaşamın herhangi bir döneminde yüzde 9 ve son 12 ayda yüzde 4)

Şiddet mağduru kadınların yüzde 68'i sadece fiziksel şiddete maruz kaldığını, yüzde 5'i ise sadece cinsel şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. Her iki şiddet biçiminin bir arada görülmesi de yaygındır (yüzde 27).

• Duygusal şiddet/istismar

Kadına yönelik şiddet biçimleri arasında en yaygın olan duygusal şiddet/istismardır. Türkiye genelinde kadınların yaşamlarının herhangi bir döneminde maruz kaldıkları duygusal şiddet/ istismar yüzde 44, son 12 ayda ise yüzde 26'dır.

• Ekonomik şiddet/istismar

Ekonomik şiddet/istismar biçimleri kadının çalışmasına engel olma ya da işten ayrılmasına neden olma, ev harcamaları için para vermeme ile kadının gelirini elinden alma olarak tanımlanmıştır. Türkiye genelinde bu davranışlardan en az birine yaşamın herhangi bir döneminde maruz kalan kadınların oranı yüzde 30, son 12 ayda maruz kalan kadınların oranı ise yüzde 15'tir.

Çalışmaya engel olma ya da bir işten ayrılmaya neden olma kadınlara karşı ekonomik şiddet/istismar biçimleri arasında en fazla belirtilendir. Yaşamın herhangi bir döneminde kadınların dörtte biri, son 12 ayda ise kadınların onda biri bu istismara maruz kalmıştır. Kadınların yaşamlarının herhangi bir döneminde, ev ihtiyaçları için para verilmemesi kadınların yüzde 9'unun maruz kaldığı bir davranıştır. Evlenmiş kadınların gelirinin elinden alınması ise yüzde 5 düzeyinde karşılaşılan şiddet/istismar biçimidir.

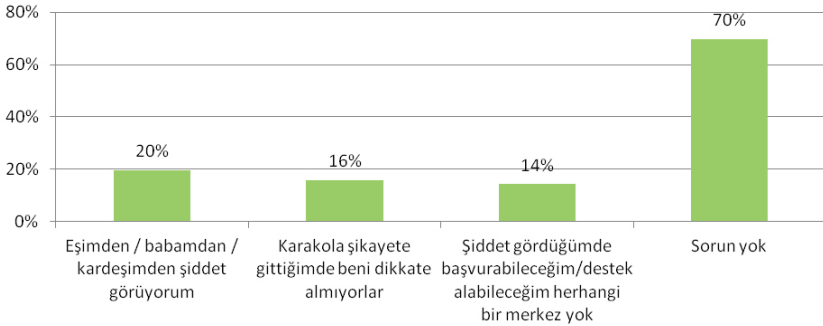
• Erken evlilikler

Türkiye genelinde kadınların yüzde 26'sı 18 yaşından önce evlenmiştir.

• Israrlı takip

Türkiye genelinde, her 10 kadından yaklaşık 3'ü en az bir kez ısrarlı takibe maruz kalmıştır. En yaygın ısrarlı takip biçimleri sürekli telefonla arama (yüzde 19), kısa mesaj, mektup veya e-posta gönderme (yüzde 8) ya da sosyal medya aracılığıyla takip etme (yüzde 6) ile kadının çalıştığı ya da yaşadığı yere gelerek rahatsız etme (yüzde 6) şeklindedir. Araştırma sonuçları, eşleri dışındakilerin ısrarlı takip eylemlerinin faillerinin daha çok yabancılar (sürekli telefonla arama yüzde 71, kısa mesaj, mektup veya e-posta gönderme yüzde 52) olduğunu ortaya çıkarmıştır. Tehdit içeren ısrarlı takip biçimlerinin ise, öncelikle eski eş veya eskiden birlikte olduğu erkeklerden (çocuklara/ailesine zarar verme ile tehdit etme yüzde 39, görülmese kadını tehdit etme yüzde 38) geldiği görülmektedir.

Anket çalışmasında katılımcı kadınlara güvenlik başlığı altında hane içinde şiddet görüp görmedikleri; şiddete maruz kaldıysa başvurdukları ve/veya destek aldıkları kuruluşlar hakkında sorular sorulmuştur. Katılımcıların **yüzde 30'u** birden fazla başlıkta sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir (Şekil 5). Burada da görüldüğü üzere, **kadınların % 20'si eşinden/babasından/kardeşinden şiddet** görmektedir. **Kadınların % 16'sı, karakola gittiklerinde dikkate alınmadıklarını** belirtmiş, **% 14'ü ise bu gibi durumlarda destek alabileceği bir merkezin bulunmamasına** önemli bir sorun olarak işaret etmiştir.

Şekil 5 Katılımcıların, güvenlikleri ile ilgili karşılaştıkları sorunlar

Şekil 5'teki sonuçlar Türkiye geneli ile uyum göstermektedir. Ancak kadınların uğradıkları şiddeti en yakınları ile bile paylaşmaktan çekindikleri göz önünde bulundurulduğunda, gerçek oranların daha fazla olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Türkiye'de şiddetle mücadelenin kurumsallaşma süreci, 1990'lı yıllarla birlikte başlamış, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün kurulması ve kamu kurumlarına bağlı ilk kadın konukevinin Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na ve Bakırköy Belediyesi'ne bağlı olarak hizmete açılması ile hızlanmıştır. Ayrıca kadına yönelik şiddetle mücadele amacıyla kurulan bağımsız kadın örgütleri Kadın Dayanışma Vakfı 1993, Mor Çatı 1995 yılında ilk bağımsız kadın sığınaklarını açmıştır. Bugün Türkiye'de 90'ın üzerinde kadın sığınağı ve ilk kabul birimi bulunmaktadır. (Tosun, 2015)

MAMAK'TA YAŞAYAN KADINLARIN GÜNDELİK HAYATLARINA DAİR SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: TUZLUÇAYIR ÖRNEĞİ

90'lı yıllar kadın hareketine paralel olarak devletin de kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin çalışmalarını hızlandırdığı bir dönemdir (Bu dönemden günümüze yaşanan tüm hukuksal gelişmelerin kronolojik olarak sıralanması EK 1'de verilmiştir.)

Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadele birçok kurumun işbirliği ile çalıştığı bir mekanizmayı gerektirmektedir:

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB)
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
- Belediyeler ve sivil toplum örgütlerine bağlı kadın danışma merkezleri ve sığınaklar
- Baroların Kadın Hakları Uygulama Merkezleri ve Kadın Hukuku Komisyonları
- Valilik ve kaymakamlıklar
- Sağlık kuruluşları
- Belediyeler
- Aile mahkemeleri
- Polis ve jandarma yani kolluk kuvvetleri
- Sivil toplum örgütleri
- Üniversiteler
- Medya organları

Bu çalışmanın temel hedefi olan belediyelerin kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmasındaki sorumluluğu; **5393 sayılı Belediyeler Kanunu uyarınca** "Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100 binin üzerindeki belediyelerin, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler denilmektedir.

Ancak yalnızca Mamak İlçesi'nde değil Türkiye genelinde kadınların şiddet gördükleri durumlarda destek alabilecekleri mekanizmalar yetersizdir. Bu durum kadınların şiddet görmeye uzun süre dayandığı, şiddet öyküsünü en yakınlarından bile sakladığı durumları oluşturmaktadır. Anket çalışmamızda da görüldüğü gibi kadınlar da destek alabilecekleri merkezlerin yokluğunu ifade etmektedirler. Türkiye geneli ile uyumlu olarak her 10 kadından en az 3'ü şiddete uğramaktadır. Ancak özellikle aile içindeki şiddet üzerine çok konuşulan bir konu olmadığından gerçek verilerin çok daha yüksek olduğunu tahmin etmek zor değildir. Dolayısıyla da kadınların gerekli danışmanlığı ve hizmeti alabileceği merkezlerin açılması öncelikli olarak ele alınması gereken bir konudur.

2.4. İstihdam ve Çocuk, Yaşlı/Hasta Bakımı

Kadınların işgücüne ve istihdama katılımı toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve toplumda kadının güçlenmesi ve özgürleşmesi adına en önemli alanlardandır. Bu bölümde öncelikle Türkiye'deki kadın istihdamının ve kadınların işgücüne katılmalarının güncel durumuna bakılacaktır. Daha sonra ise kadınların işgücü piyasasına ve istihdama düşük oranlarla katılmalarının nedenleri sorgulanacak ve anket verileri tartışılacaktır.

İşgücüne katılan nüfus, istihdam edilenlerle işsiz olup aktif bir şekilde iş arayanlardan oluşmaktadır. TÜİK tarafından hazırlanan Hane halkı İşgücü Anketi (HİA) Aralık 2014 verilerine göre 15 yaş üstü nüfusun **işgücüne katılım oranı yüzde 50,2'dir**. Cinsiyetler arasındaki dağılıma bakıldığında **erkeklerde yüzde 70,8 kadınlarda ise yüzde 30** oranında katılım olduğu görülmektedir.

Türkiye'de, **istihdam edilen kadınların oranı ise yüzde 29'dur**. Yaklaşık olarak her dört kadından sadece biri gelir getiren işlerde istihdam edilmektedir. Kır-kent ayrımı bu oranda önemlidir; çünkü kırdaki istihdam edilen kadınların çok büyük bir oranı bir ücret karşılığı olmaksızın kendi topraklarında ücretsiz aile işçiliği yapmaktadır. Bu nedenle **kırda, yüzde 31,2 olan bu oran**, kentlerde yüzde **23,8'e kadar düşse de** hâlâ yüksek bir seyir izlemektedir.

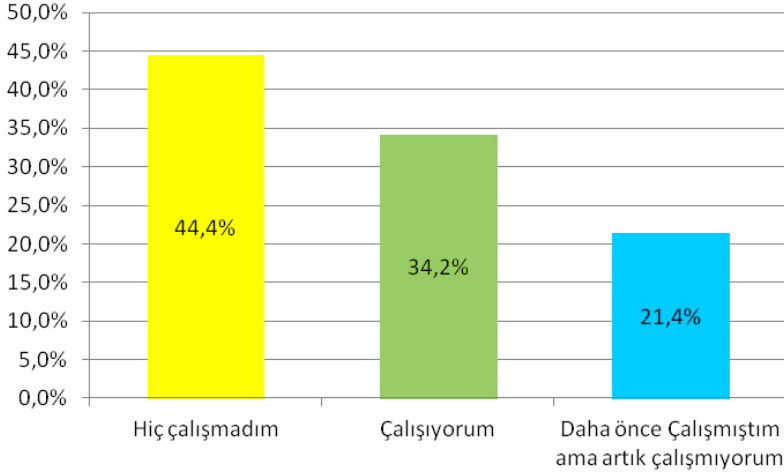
Türkiye genelinde işsizlik oranlarına bakıldığında **kadın işsizlik oranı yüzde 12,8, erkek işsizlik oranı yüzde 10,4'tür**. Esas belirleyici olan veri ise kadınların tarım dışı işsizlik oranlarıdır ve bu oran kadınlarda, **yüzde 16,7 iken erkeklerde bu oran yüzde 11,5'tur**.

İstihdam edilen kadınların dağılımına bakıldığında; 83,1'inin ücretli veya yevmiyeli çalıştığı görülmektedir. Ücretsiz aile işçisi olan kadınların oranı ise yüzde 6,3'tür. Kendi hesabına çalışan kadın oranı yüzde 8,9'dur. İşveren statüsü ile çalışanların oranı ise yüzde 1,5'tur.

Kentlerde istihdam edilen kadınların en yüksek olduğu sektör yüzde 71,9 ile hizmet sektörüdür. Bunu **yüzde 21 ile sanayi, yüzde 5,5 ile tarım sektörleri** izler. Yüzde 1,4 gibi küçük bir oranda kadının da inşaat sektöründe çalıştığı görülmektedir. **Kırsal kesimde ise kadınların büyük çoğunluğu (yüzde 75,0) tarım sektöründe istihdam edilmektedir**. Hizmetlerde yüzde 19,2, sanayide yüzde 5,3 oranında kadın çalışmaktadır. İnşaat sektöründe kadınlar yok denecek kadar azdır (yüzde 0,4). Kadınlar için kayıt dışı çalışma oranları ise oldukça yüksektir. Kadınların **kayıt dışı istihdam oranları, tarımda yüzde 96,3, sanayi sektöründe yüzde 35,6, hizmet sektöründe yüzde 23,4, inşaat sektöründe ise yüzde 10,2'dir**. (Toksöz, Memiş, Bahçe, & Dedeoğlu, 2014)

Türkiye'de **işgücüne katılmayan kadın nüfus, erkek nüfusun iki buçuk katıdır**. Kentlerde kadın işsizliği, erkeklerin işsizlik oranından yaklaşık yüzde altı puan daha yüksek ve erkek istihdam oranı, kadın istihdam oranından neredeyse üç kat daha yüksek seviyededir. Ancak dünyaya bakıldığında kadınların işgücüne katılımında Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) üyesi ülkelerin ortalamasının yüzde 62 düzeyinde olduğu görülmektedir. Avrupa Birliği (AB) Lizbon kriterlerine göre, tüm üye ülkelerde erkek (yüzde 70) ve kadın istihdam oranlarının (yüzde 60) birbirlerine yaklaştırılarak arttırılması hedeflenmiştir. Avrupa İstihdam Stratejisi'nde AB'nin 2020 için istihdam hedefi ise her iki cins için de yüzde 75 olarak belirlenmiştir. (KEİG, 2013)

Ülke genelindeki bu oranlara baktıktan sonra Şekil 6'da çalışmamızın kapsamındaki katılımcıların istihdam durumlarının dağılımı verilmiştir. Görüldüğü üzere, katılımcıların sadece üçte biri çalışanlardan oluşmaktadır. Ankete katılan kadınların **yüzde 44,4'ü daha önce hiç çalışmadığını, yüzde 21,4'ü ise daha önce çalışmasına rağmen artık çalışmadığını** ifade etmiştir.

Şekil 6 İstihdama Katılım

Türkiye hızla büyüyen bir ülke olmasına rağmen kadınların ekonomik açıdan güçsüz kaldıkları bir ülke olmasının, yukarıda istatistiklerle gösterilmeye çalışılan bu eşitsiz durumun elbette ki nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenler iki aşamada ortaya çıkmaktadır. İlki işgücüne katılım, diğeri ise istihdam esnasında yaşanan zorluklardır.

İstihdama Katılımda Yaşanan Zorluklar

İşgücüne katılırken kadınların karşısına çıkan en büyük problem cinsiyete dayalı işbölümü sonucu haneye ait tüm sorumlulukların kadın tarafından yerine getirilmesi ve çocuk, hasta ve yaşlı bakımı ile ilgili hizmetleri görmelerinin beklenmesidir. Ev dışında gelir getiren bir işte çalışıyor olsalar da kadınların ev işleri ve bakım sorumlulukları azalmamaktadır. Yapılan çalışmalar, ev içinde erkeklerle adil bir iş bölümüne sahip olamayan çalışan kadınların ev işlerine günde en az dört saat ayırırken çalışan erkeklerin ise ancak yarım saat kadar zaman ayırdığını göstermiştir (Toksöz, Memiş, Bahçe, & Dedeoğlu, 2014). Evlenen ve/veya çocuk sahibi olan kadınların işgücü katılımının evlenmemiş kadınlara göre daha düşük olmasının temel nedeni budur. Aynı şekilde kurumsal bakım hizmetle-

rinin azlığı ve özel sektörden sağlanmasının dar gelirli aileler için imkansızlığı, bakımın kadınlardan beklenmesini dolayısıyla da kadınların çalışma kararlarının olumsuz etkilenmesi getirmektedir.

Çocuk bakımının kurumsallaşmasındaki yetersizlik ve nitelikli çocuk bakım merkezlerinin eksikliği, kadınların çalışma yaşamlarını doğrudan etkilemektedir. Kadınlar, ne zaman ve nerede çalışacaklarına ilişkin tüm kararlarını çocuk bakımına ilişkin yaptıkları düzenlemelere göre vermektedir. Ev dışında ücretli bir işte çalışmak isteyen çoğu kadın, çocuklarını uygun koşullarda emanet edebilecekleri kurumların yokluğu nedeniyle bu kararından vazgeçmektedir. Ayrıca çalışmaya karar verdiklerinde, çocukları için gündüz bakım merkezlerine erişebilecekleri iş yerlerini aramaktadırlar. (Ecevit, 2011)

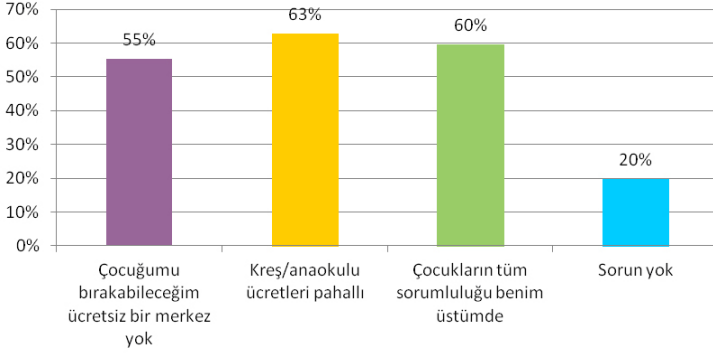
Diğer taraftan yaşlı bakımının kurumsallaşması da hem çok yetersizdir hem de yaşlılara bakan kurumlar da tıpkı çocuk bakımı sağlayan kurumlar gibi büyük kentlerde yoğunlaşmıştır. Ücretsiz ya da düşük ücretli hizmet veren kamu kurumu sayısı çok azdır ve özel sektörden bu hizmetin alınması ancak orta ve üst gelir grubundan haneler için mümkün olmaktadır.

Eğitimin istihdamın artırıcı etkisinin azalması kadın istihdamındaki karşılaşılan zorluklardan bir diğeridir. Türkiyede işsizliğin eğitimli kadınlar arasında daha yaygın olması, artık eğitim ile kadın istihdamı arasında doğrudan bir ilişki kurmanın mümkün olmadığını göstermektedir. Yüksek eğitim görmüş kadınlar arasında dahi işsizlik oranlarının yüksekliği, eğitim sisteminin piyasada talep edilen becerileri kazandırmada yetersiz kalmasının ve uygulanan ekonomik politikaların nitelikli istihdam olanakları yaratamamasının bir sonucu olarak görülmektedir.

Bir diğer nedene bakıldığında ülkedeki ekonomik büyümenin yeterince istihdam yaratmaması görülmektedir. Özellikle de sanayi sektöründeki düşük kadın istihdamı oranı ve bu sektöre istihdam artırıcı yatırımların yapılmaması kadınların işgücü piyasasına girişini zorlaştırmaktadır. Belirli sektörlerde (hizmet sektörü gibi) yoğunlaşmanın olması bu işler için işgücü arzı yaratan kadın sayısının yüksek olmasına, bu da onların işverenler tarafından kabul olasılıklarının azalmasına neden olmaktadır.

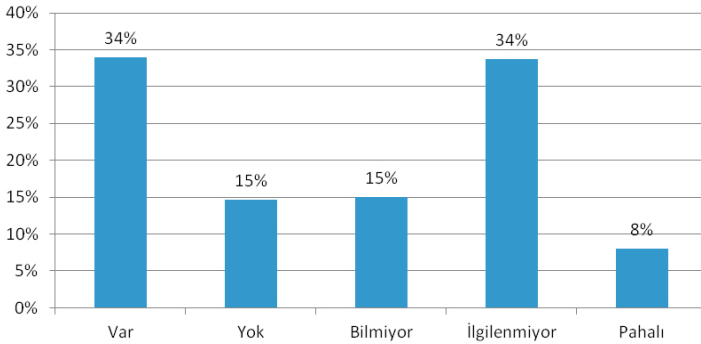
Yapılan ankette çocuk bakımına yönelik katılımcılardan alınan cevapların dağılımı Şekil 7'de verilmiştir. Görüldüğü üzere, **kreş ve anaokullarının pahalı olması** ve buna paralel olarak **çocukların bırakılabileceği ücretsiz merkezlerin yokluğu** kadınların öne çıkardığı problemlerin başında gelmektedir. Ayrıca, **çocuk bakımında yalnız kalmaları, eşlerinden yeterli paylaşımı görmüyor olmaları** da önemli bir sorun alanı olarak ortaya çıkmıştır.

MAMAK'TA YAŞAYAN KADINLARIN GÜNDELİK HAYATLARINA DAİR SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: TUZLUÇAYIR ÖRNEĞİ

Şekil 7 Katılımcıların, çocuk bakımı ile ilgili karşılaştıkları sorunlar*

Çocuk bakımı ile ilişkili bir diğer soruda, katılımcılara yakınlarında çocuklarını bırakabilecekleri bir kreş veya anaokulu olup olmadığı sorulmuştur. Şekil 8'de görüldüğü gibi katılımcıların yaklaşık yarısı bu konu hakkında bilgileri olmadığını veya ilgilenmediklerini bildirmekle birlikte, yüzde 35'i yakınlarında bir kreş/anaokulu olduğunu belirtmiştir. Yüzde 8 oranında katılımcı ise var olan kreşlerin pahalı olduğuna işaret etmiştir.

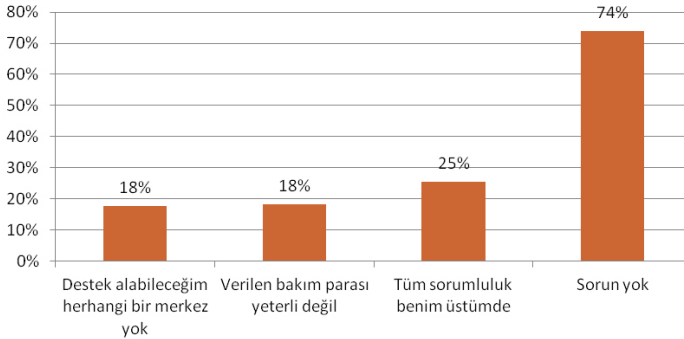

Şekil 8 Mahallede bulunan kreş/anaokulu*

* Katılımcılar birden çok şıkki işaretlediğinden oranlar yüzde 100'ü geçmektedir.

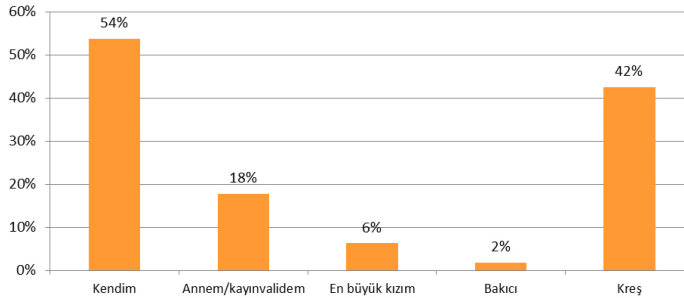
MAMAK'TA YAŞAYAN KADINLARIN GÜNDELİK HAYATLARINA DAİR SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: TUZLUÇAYIR ÖRNEĞİ

Şekil 9'da ise, kadınların evin yaşlı/hasta bireylerinin bakımları ile ilgili karşılaştıkları sorunlara verdikleri cevapların grafiği sunulmuştur. Çocuk bakımına benzer bir şekilde, yaşlı/hasta bakımında da kadınlar tüm sorumluluğu üstlenmek durumunda kalmaktadır. Verilen bakım parasının yetersiz olması ve destek sağlayan bir merkezin bulunmaması değinilen diğer sorunlardır. Sorun olmadığı cevabını veren kadınların ise evde yaşlı ve hasta bakmadıklarını bu nedenle bu şıkkı seçtiklerini belirtmek gerekmektedir.

Şekil 9 Katılımcıların, yaşlı/hasta bakımı ile ilgili karşılaştıkları sorunlar*

Ankette, katılımcılara, çocuklarına kimin baktığına yönelik soruya verilen cevaplar Şekil 10'da görülebilir. Kadınların yarısından fazlası çocuklarına kendileri bakmakta, % 42'si çocuğunu kreşe göndermekte, %18'inde anneleri/kayınvaldeleri ve % 6'sında ise büyük kızları bakmaktadır. Çocukları için bakıcı çalıştırabilen kadınların oranı sadece % 2'dir. Dolayısıyla kadınların kendilerinin çocuklarına bakamadıkları durumlarda da çok büyük oranda (yüzde 60) başka kadınların bu sorumluluğu üstlendiği görülmektedir.

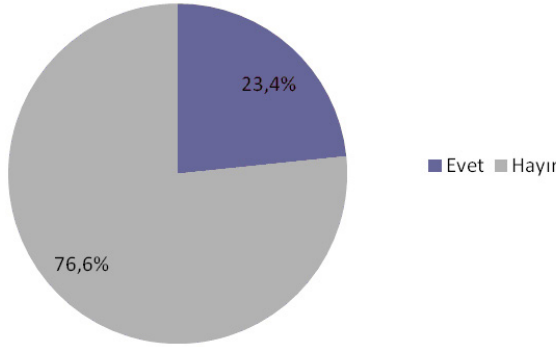

Şekil 10 Katılımcıların, çocuklarına kim bakıyor?*

* Katılımcılar birden çok şıkkı işaretlediğinden oranlar yüzde 100'ü geçmektedir.

İstihdamda Sorunlar

Çalışan kadınların çok büyük bir oranı kayıt dışı istihdam edilmektedir. 2014 yılı verileri dikkate alındığında, Türkiye genelinde **kadın işgücün neredeyse yarısı kayıt dışı** çalışmaktadır. Erkeklerde **bu oranın yüzde 30'larda** seyretmesi cinsiyet temelli bir farklılığın olduğunu gözler önüne sermektedir. Özellikle ev eksenli çalışan kadınlar ve ev hizmetlerinde çalışan kadınların çok düşük ücretlerle ve sigortasız olarak istihdam edildiği görülmektedir.

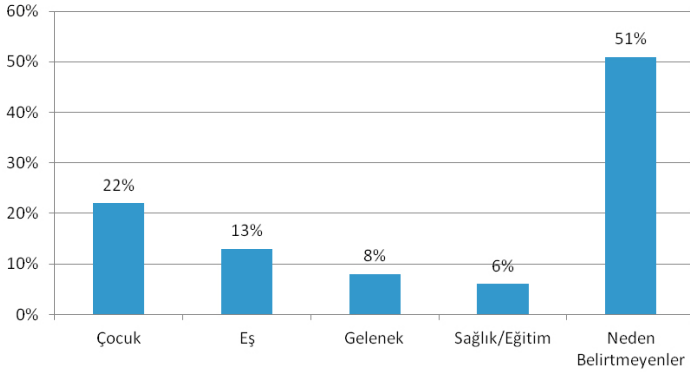
Şekil 11 Evden parça başı iş yapan kadınların oranı

Anket çalışmasında bir ev eksenli çalışma türü olan evde parça başı çalışan kadınların oranlarını öğrenmek adına, katılımcılara evden parça başı iş yapıp yapmadıkları yönünde sorulan soruya; **katılımcıların yüzde 23,4'ü evet** cevabını vermiştir.

Çalışan kadınlar kayıtlı ya da kayıt dışı çalışıyor olsa da ücretleri düşüktür ve ücretlerde kadın-erkek eşitsizliği vardır. Kadınlarla erkekler arasındaki ücret farklılıkları öğrenim durumuna, çalışılan sektöre ve işteki duruma göre oransal olarak değişse de hep varlığını sürdürmektedir. Yapılan çalışmalarda, eğitim, kıdem, yaş, medeni durum, meslek, çalışılan iş kolu, yarı zamanlı çalışma, işyeri büyüklüğü, kayıt dışı olma, sendikalı olma durumu gibi değişkenler sabit tutulduğunda bile **kamu sektöründeki erkeklerin ücretlerinin kadınların ücretlerinden yüzde 6 daha yüksek olduğu**, özel sektörde, yine tüm faktörler sabit tutulduğunda, **erkeklerin kadınlardan yüzde 21,2 daha yüksek ücret** kazandıkları saptanmıştır. (Ecevit, 2015)

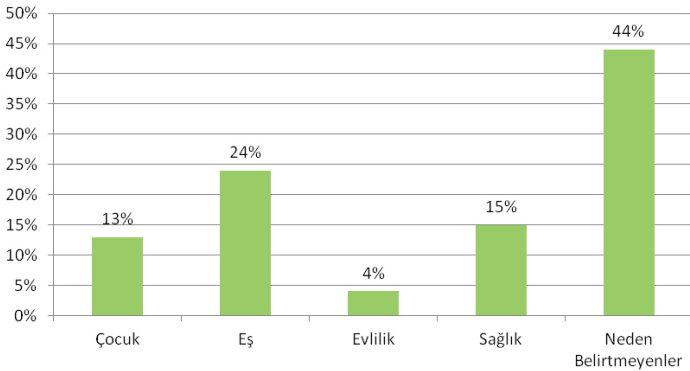
MAMAK'TA YAŞAYAN KADINLARIN GÜNDELİK HAYATLARINA DAİR SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: TUZLUÇAYIR ÖRNEĞİ

Son olarak kadınların işgücü piyasasına katılma ve işten ayrılma kararlarını etkileyen faktörleri anlamak adına katılımcılara çalışmıyorlarsa veya çalışıp işten ayrıldılarsa bunun nedenleri sorulmuştur. Hiç çalışmamış olan katılımcılar, bunun en önemli nedeninin **çocuklar olduğunu belirtmiştir. Çocukları, sırasıyla eşlerin tutumu (% 13), gelenekler (% 8) ve sağlık/eğitim (% 6) gerekçeleri izlemiştir.**

Şekil 12 Katılımcıların çalışmama nedenleri

Anketimize, bir süre çalışmış olmalarına rağmen artık çalışmayan kadınların verdikleri cevapların analizi Şekil 13'te verilmektedir. Görüldüğü üzere; bu durumdaki kadınlar için en önemli neden eşlerin tutumu olarak öne çıkmıştır. Sağlık nedenleri ikinci sırada yer alırken, çocuklar, evlilik ve sağlık nedenlerinin arkasından gelmektedir.

Şekil 13 Katılımcıların çalışma hayatından ayrılma nedenleri

KEİG olarak yaptığımız tüm çalışmaların ışığında diyoruz ki; kadınların özgürleşmesinin ve kadın erkek eşitliğine ulaşmanın yolu; insana yakışır işler yaratan makroekonomik politikalar üretmekten geçmektedir. Bu makro politikaların amacı, adaletsiz bir gelir dağılımı içinde daha çok ve daha hızlı büyümek değil; kadınlarla erkeklerin eşit koşullarda yaşadığı, dünyanın kaynaklarının gelecek nesillere de aktarılabilirdiği, çevreye saygılı, adil bir üretim ve bölüşümün gerçekleştirilmesi olmalıdır (KEİG, 2013) Bu politikaların yanı sıra ev içi bakım yükünün kamu hizmetleri ile hafifletilmesi, ve erkekler ve kadınlar arasında eşit dağılımını sağlayan düzenlemelerin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede dahilinde Tuzluçayır'da yaşayan kadınların dile getirdiği ihtiyaçlar ve Türkiye genelindeki verilere dayanarak Mamak Belediyesi'sinden taleplerimiz aşağıda ortaya konulmuştur.

3. TALEPLER

Erken Çocukluk ve Bakım ve Eğitim Hizmetlerinin Yaygınlaştırılması:

- Ebeveynlerin farklı yaşam ve çalışma koşulları ile uyumlu çocuk bakım hizmetlerinin tasarlanmalı; bunlar mekân, süre, sunulan hizmetin türü gibi açılardan çeşitlendirilmelidir.
- Kreş hizmetleri sosyal bir hak olarak ücretsiz şekilde düzenlenmelidir. Çocuklara verilen bakımın ve eğitimin kalitesinin, ebeveynlerin gelir düzeyleri arasındaki farklar ve eşitsizliklerden etkilememesini sağlayacak önlemler alınmalıdır.
- İlköğretim çağındaki çocuklar için okul saatleri dışında çocukların gelişimini sağlayacak etüt saatleri uygulamaları emek piyasası mesai saatleri ile uyumlu olarak tasarlanmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.

Diğer Bağımlı Aile Bireylerinin (Yaşlı, Engelli) Bakımına Yönelik Hizmetlerin Yaygınlaştırılması:

- Kadın ve erkeklerin yaşam ve çalışma koşullarını uzlaştırabilmeleri açısından bağımlı aile bireylerine yönelik (yaşlı, engelli) bakım hizmetleri mekân, süre, sunulan hizmetin türü gibi açılardan çeşitlendirilmelidir.
- Her mahallede yaşlı ve engelli bireylerin bakımının yapılacağı gelir durumuna göre ücretsiz ve düşük ücretli merkezler açılmalıdır.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele

- Şiddete uğrayan kadınların güvenliklerini sağlayacak, yaşadıkları travmalarını atlatmalarına olanak verecek ve çocukları ile birlikte hayata yeni bir başlangıç yapmalarını mümkün kılacak kadın sığınakları (konukevleri) açılmalıdır.

- Şiddetin yoğunlaşmasından önce kadınların danışmanlık alabilecekleri danışma merkezleri kurulmalıdır.
- Kadına yönelik şiddetle ilgili farkındalık oluşturulması için çeşitli faaliyetler (konferans, seminer, tiyatro, sinema gösterimleri gibi) yapılmalıdır.
- Kadına yönelik şiddetle ilgili eğitimler yaygınlaştırılmalı, Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı'na hem Belediye çalışanlarının hem de belediyenin faaliyetleri içinde semtte yaşayan kadınların katılımı sağlanmalıdır.

Kamusal Mekân Düzenlemeleri:

- Her kesimden kadının, günün her saatinde, herhangi bir çekince ve endişe olmadan ortak kamusal mekânları etkin olarak kullanabilmesi için tasarım ve aydınlatmada düzenleme ve çalışmalar yapılmalıdır.
- Kadınların mekânsal ve toplumsal hareketliliklerini sınırlandıran önemli etmenlerden birisinin özellikle hava karardıktan sonra yaşadıkları güvenlik kaygısı olduğu bilinmektedir. Yaya yollarının, parkların, toplu taşıma bağlantı akslarının, otoparkların, üst ve alt geçitlerin vb. iyi aydınlatılması kadınların güvenliği açısından önemlidir. Otobüslerin hava karardıktan sonra iki durak arasında da -yürüme mesafesini azaltmak için- durmasının sağlanması, toplu taşıma duraklarında kadınların 155 acil yardım hattını arayabilecekleri mekanizmaların oluşturulması vb. gibi önlemler düşünülebilir.
- Kaldırımlar, merdivenler, alt-üst geçitler, kadınların gerek güvenliği gerekse kolay hareket etmesini sağlayacak şekilde tasarlanmalı ve düzenlenmelidir. Kamusal mekânlarda kadınlar için tuvalet, çocuk bakım odaları/alanları mutlaka yer almalıdır.

Ulaşım:

- Kadınların kent içi ulaşımını, ağırlıklı olarak toplu taşıma araçlarını kullanarak ve/veya yaya olarak yaptıkları göz önüne alınarak, toplu taşıma ve yaya ulaşımının kadınlar tarafından kullanımını kolaylaştırıcı düzenlemeler yapılmalıdır.

MAMAK'TA YAŞAYAN KADINLARIN GÜNDELİK HAYATLARINA DAİR SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: TUZLUÇAYIR ÖRNEĞİ

- Kadın-doğum, çocuk ve diğer hastanelere giden toplu taşıma araçlarının bilet ücretlerinin düşürülmesi; yoksul mahallelerdeki kadınlara, en azından haftanın belli günleri ya da belli saatlerde kullanabilecekleri ücretsiz toplu taşıma imkânı sunulması, bu çerçevede alınabilecek olumlu ayrımcılık önlemlerinden bazılarıdır.
- Toplu taşıma araçlarının sürücülerinin insan hakları ve kadının insan hakları konusunda eğitim almalarının sağlanması da bu alana önemli katkılar getirecektir.
- Uygunsuz ölçüdeki merdivenler, rampalar, kaygan zeminler, dikkatsiz kullanılan bariyerler kadın ve çocuklar için çok tehlikeli elemanlardır. Bunların da farklı kullanıcıların vücut ölçüleri ve hareket kabiliyetleri dikkate alınarak tasarlanması gerekir.
- Kadınların okuryazarlık oranının düşük olduğu yerlerde kentsel sinyalizasyon diye adlandırdığımız panolar, otobüs durak isim ve güzergâhları, ilanlar için iyi grafik düzenlemeler veya sesli bilgilendirme araçları kullanılmalıdır.

Sportif Faaliyetler:

- Kadınların ve kız çocukların; kişisel potansiyellerine, beceri ve taleplerine uygun ve istedikleri sporu yapma fırsatını sağlamak için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Her ekonomik ve sosyal sınıftan kadının ve kız çocuğunun spor olanaklarına sahip olması, farklı sporların yapılmasına imkân verecek açık ve kapalı alanlar mahalle ölçeğinde sağlanmalıdır.
- Mekân kullanımındaki ücretlendirme ve bu mekânlara erişim (özel araç yerine güvenli, sık, düzenli ve düşük ücretli ya da ücretsiz toplu taşıma) gözden geçirilmelidir.

Sosyal/Kültürel Faaliyetler:

- Çocuk bahçeleri veya oyun alanları ebeveynlerin oturma ve çocuklarını izleme imkânına sahip olacak şekilde düzenlenmeli, parklarda ebeveynlerin oturması için banklar, masalar bulunmalıdır.

- *Büyük çocuğu olan ebeveynlerin, çocukları parkta oynarken aynı/yakın mekânda yürüyüş, kültürfizik gibi etkinliklerde bulunma imkânı sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.*
- *Yerel yönetimler, ebeveyn-çocuk ortak spor ve aktivite programları (zekâ oyunları, film gösterileri, doğa ve şehir gezileri) düzenleyerek, kadınlar için ev dışında ortak vakit geçirme imkânı da yaratmalıdır.*
- *Kentlerde kadınların bir araya gelerek sosyalleşebilecekleri kadın merkezlerinin (“mahalle evi, toplum merkezi” gibi adlar da alabilir) sayılarının artırılması, mevcutların iyileştirilmesi ve fonksiyonlarının çeşitlendirilmesi gereklidir.*

Kaynakça

- Alkan, A. (2004). Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli? *Birikim Dergisi* (Mart).
- Alkan, A. (2015). *Yerel Yönetimler, Kamu Kurumları ve Sivil Toplum Örgütleri İçin Kadın Dostu Kentler Eğitici Kiti / Kentsel Hizmetler*. Ankara.
- Ecevit, Y. (2011). İş ve Aile Yaşamının Uzlaştırılması Bağlamında Türkiye'de Erkek Çocukluk Bakımı ve Eğitimi. İ. İlkaracan içinde, *Emek Piyasasında Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Doğru: İş ve Aile Yaşamını Uzlaştırma Politikaları*. İstanbul: Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği ve İstanbul Teknik Üniversitesi BMT-KAUM.
- Ecevit, Y. (2015). *Yerel Yönetimler, Kamu Kurumları ve Sivil Toplum Örgütleri İçin Kadın Dostu Kentler Eğitici Kiti / İstihdam*. Ankara.
- Enstitüsü, N. E. (2014). *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdüleri Enstitüsü.
- KEİG. (2013). *Türkiye'de Kadın Emeği ve İstihdamı Sorun Alanları ve Politika Önerileri 2*. İstanbul: KEİG.
- KEİG. (2014). *Çalışma Yaşamında Eğretilik, Eğreti İstihdam ve Atipik İstihdam İlişkisi*. İstanbul: KEİG Platformu.
- KEİG. (2015). *Belediyelerin Stratejik Planlarının Hazırlanması Sürecine Müdahil Olma Deneyimimiz*. İstanbul: KEİG.
- Sumbas, A. (2013). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Politika Yaklaşımı Çerçevesinde Türkiye'de Belediyelerin Hukuksal ve Siyasal Durumları. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 31-44.
- Şenesen, G. G. (2014). *Kamu Politikaları, Yerel Yönetimler, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Kadın Dostu Kentler, Türkiye Örneği*. TÜBİTAK.
- Toksöz, G., Memiş, E., Bahçe, S. K., & Dedeoğlu, S. (2014). *Türkiye'de Kadın İşgücü Profili ve İstatistikleri'nin Analizi Raporu*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Tosun, Z. (2015). *Yerel Yönetimler, Kamu Kurumları ve Sivil Toplum Örgütleri İçin Kadın Dostu Kentler Eğitici Kiti / Kadına Yönelik Şiddet*. Ankara.

Ek. 1 Kadına Yönelik Şiddete Dair Alınan Önlemler

- 1990 yılında Devlet Bakanlıklarından biri Kadın ve Aileden Sorumlu olarak görevlendirilmiştir.
- 1990 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) ilk sığınma evlerini açmıştır.
- 1993 yılında ulusal bir mekanizma olarak Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSSGM) kurulmuştur.
- 1998 yılında yürürlüğe giren 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun hukuk alanındaki en önemli gelişmelerden biridir. Bu Kanun, şiddet uygulayana yönelik tedbirleri tanımlaması bakımından son derece önemlidir. Bu yıllarda kadına karşı ayrımcı uygulamaları sürdüren ve pekiştiren yasalarda da değişiklik yapılmıştır. Fuhuş yapan kadınlara tecavüzde indirim öngören, kadının çalışmasını kocasının iznine bağlayan kanunlar yürürlükten kaldırılmıştır.
- 2000'li yıllara gelindiğinde, kadın hareketinin çabası ve desteği ile Medeni Kanun ve Türk Ceza Kanunu'nda ayrımcılık içeren ve kadına yönelik şiddeti pekiştiren maddelere ilişkin düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.
- 2001'de Anayasa'nın 41. maddesinin 1. fıkrasına "eşler arası eşitlik" ilkesi, 2004'te Anayasa'nın 10. maddesine "Kadın erkek eşit haklara sahiptir. Devlet kadın erkek eşitliğinin yaşama geçirilmesinde yükümlüdür" ibaresi eklenmiştir.
- 1 Ocak 2003 'de Aile Mahkemeleri kurulmuş, Aile Mahkemeleri, aile hukuku ile ilgili dava ve işlere bakması yanında aile içi şiddetten korunmaya ilişkin 4320 sayılı Kanun'dan doğan davalara da bakmakla görevli kılınmıştır.
- 2005 yılında, 5393 Sayılı Belediyeler Kanunu'nda, Büyükşehir Belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyelerin kadın konukevi (sığınma evi) açmasına ilişkin madde yer almıştır. Bu tarihten sonraki beş yıl içinde mevcut sığınma evlerinin sayısı 2 katı oranında artmıştır. 2012 yılında Kanun'da yapılan değişiklikle sığınma evi açmak için gerekli olan sayı 50.000'den 100.000'e çıkarılmıştır.

- 2005 yılında TBMM’de “Töre ve Namus Cinayetleri İle Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi” amacıyla bir komisyon kurulmuştur.
- 2006 yılında, Komisyon tarafından hazırlanan kapsamlı raporun ardından Başbakanlık tarafından Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler konulu 2006/17 sayılı Genelge yayımlanmıştır. Bu Genelge, kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda gerçekleştirilecek uygulamaları ve sorumlu kuruluşları kapsamlı bir şekilde tarif etmesi bakımından son derece önemlidir.
- 2006 yılında Adalet Bakanlığı’nın Ailenin Korunmasına Dair Kanun’un uygulanması konulu 2006/35 sayılı Genelgesi,
- 2007 yılında Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonu konulu 2007/6 sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesi yayımlanmıştır. 2007 yılında yayımlanan İçişleri Bakanlığı Genelgesi ile kadın cinayetlerini önlemek amacıyla çeşitli önlemlere yer verilmiş; her ilde ilgili resmi ve sivil kuruluşlardan oluşan komiteler kurulması istenmiştir.
- 2007-2010 yıllarını kapsayan “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı”, 2008-2013 “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı” Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanarak yürürlüğe konmuştur.
- Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı ile Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Diyanetten Sorumlu Devlet Bakanlığı arasında imzalanan Protokoller ile kurumların kadına yönelik şiddetle mücadele kapasitesinin artırılması ve kurumlar arası işbirliğinin sağlanması yönünde önemli adımlar atılmıştır. İlgili Bakanlıklar, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu arasında imzalanan Protokoller çerçevesinde 45.000 polisin, 65.000 sağlık personelinin, 326 Aile Mahkemesi Hâkimi ve Cumhuriyet Savcısının eğitimi tamamlanmıştır. Halen devam etmekte olan eğitici eğitimlerinin tamamlanmasının ardından 100.000 civarındaki din görevlisine ulaşılması hedeflenmektedir.
- 2009 Ekim’de İçişleri Bakanlığı ile imzalanan İşbirliği Protokolü ile ise ülke genelindeki tüm polis merkezlerinde “Aile İçi Şiddet Olayları Kayıt Formu” kullanılmaya başlanmıştır.

- 2012 Nisan'da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı arasında imzalanan protokol çerçevesinde ise; Komutanlık personelinin “toplumsal cinsiyet eşitliği” ve “kadına yönelik şiddet” konularına ilişkin duyarlılık ve farkındalığının artırılması ve Komutanlık bünyesindeki okulların müfredatına bu konularının dahil edilmesi, şiddet mağduru kadınlara yönelik sunulan hizmet kapasitesinin geliştirilmesi ve standardizasyonun sağlanması ve bu kapsamda yeterli personelin yetiştirilmesi yönünde çalışmalar yürütülmesi öngörülmektedir.
- 2008 yılında Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un uygulanmasına ilişkin Yönetmelik Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- 2009 yılında kadına yönelik şiddetin boyutlarını ortaya koymak amacıyla bu konuda gerçekleştirilen Türkiye'nin en kapsamlı araştırma sonuçları Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanmıştır. Aynı araştırmanın devamı niteliğindeki Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nın özet raporu ise Aralık 2014'te yayımlanmıştır.
- 2012 Yılında 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Kanunu Yürürlüğe girmiştir.
- 2012 yılında “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015)” onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Güncellenen Plan ile yasal düzenlemeler, farkındalık yaratma ve zihinsel dönüşüm, kadının güçlendirilmesi ve koruyucu hizmet sunumu, sağlık hizmetlerinin sunumu ve kurum/kuruluşlar arası işbirliği olmak üzere 5 temel alanda iyileştirmeler hedeflenmektedir. Eylem Planı, bu temel alanlar kapsamında geliştirilen hedefler doğrultusunda gerçekleşmesi gereken kapsamlı ve uygulanabilir faaliyetleri, sorumlu kurumlar ile işbirliği yapılacak kurum ve kuruluşları belirlemektedir.
- 2014 Yılı Kasım ayında yayınlanan Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması Raporu'nda toplumsal cinsiyet rolleri ve kadına yönelik şiddete ilişkin veriler yer almıştır.

Bu kronolojik sıralamadan anlaşılacağı gibi yasal mevzuat anlamında atılan ilk büyük adım, 1998 yılında çıkarılan 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'dur. 2000'li yıllarla birlikte toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamayı hedefleyen yasal dü-

zenlemeler hızla artmıştır. 2011 tarihinde Avrupa Konseyi çerçevesinde İstanbul'da imzalanan “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi” Türkiye'deki yasal düzenlemeler açısından önem taşımaktadır. İstanbul Sözleşmesi ile birlikte, 4320 sayılı Kanun'un önemli eksikliği olarak görülen sadece evlilik içindeki şiddeti önlemeyi hedefleyen hükümler düzeltilmiş, İstanbul Sözleşmesi'ne paralel düzenlemeler içeren 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 20 Mart 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

KEiG

kadın emeği ve istihdamı giriğimi
women's labor and employment initiative

Destekleyen Kurum

